

Det Norske Arbeiderpartis principielle program 1921

Grundaarsaken til fattigdommen, folkets aandelige og økonomiske undertrykkelse og den sociale nød i vor tid ser Det norske Arbeiderparti deri, at de naturlige rigdomskilder, arbeids- og samfærdsmidler er underlagt kapitalistisk privateie, og de som eier kapitalen foretar fordelingen av arbeidets utbytte under hensyntagen kun til sine egne interesser.

Socialdemokratiet vil ophæve klasseherredømmet og skape et fast grundlag for alles økonomiske og aandelige frihet. Det vil indføre en samfundsorden, som aapner vei for alle frem til selvstændighet og selvansvar.

Partiet tilstræber derfor ophævelse av de privatkapitalistiske monopoler, arbeids- og samfærdselsmidlernes overgang til fælleseie, overførelse av produktionens ledelse til samfundet og en retfærdig fordeling av arbeidsutbyttet. Derved kan arbeidet ordnes saaledes, at frugterne tilfalder dem, som arbeider, og produktionen, som nu er planløs, ordnes efter samfundets virkelige behov.

Til opnaaelse av dette maal utkræves i første række arbeidernes sammenslutning og solidaritet.

I alle land har det arbeidende folk samme interesser. Med utvidelsen av verdenssamkvemmet og vareutbytningen mellem nationerne blir forholdene i det enkelte land av stadig større betydning for arbeidernes stilling i andre land. Arbeiderklassens befrielse er derfor ikke bare en national sak, men en oppgave, hvortil arbeidernes interesser overalt er knyttet i like høi grad. I erkjendelse herav erklærer Det norske Arbeiderparti sit formaals sammenheng med broderpartiernes bestræbelser i andre land.

Den økonomiske usikkerhet og undertrykkelse, som følger av den privatkapitalistiske produktion, gjør at ikke bare almindelige kropsarbeideres, men hele den arbeidende klasses interesser falder sammen med socialdemokratiets bestræbelser. Idet partiet kjæmper for befolkningens likhet i rettigheter og pligter uten hensyn til kjønn, staar det som repræsentant for alle undertrykte og for alle fordringer, som tilsigter sunde og harmoniske livsvilkaar. Som overgang til det socialdemokratiske samfund og til bedring av det arbeidende folks sociale og økonomiske kaar i det nuværende samfund oppstiller Det norske Arbeiderparti følgende krav:

I. Politiske og kulturelle krav.

1. Sammenslutnings- og forsamlingsfrihet, tale- og trykkefrihet beskyttes ved lov.
2. Statsborgerlig og kommunal stemmeret for alle i landet hjemmehørende kvinder og mænd, som har fylt 21 aar. Fattigunderstøttelse skal ikke være suspensionsgrund. Valgdagen skal være fridag.
3. En valgkredsinddeling med større hensyntagen til de stemmeberettigedes antal. Ophævelse av bostedsbaandet.
4. Folkets indflydelse paa lovgivningen ved adgang til direkte avstemning. Alle myndigheter, lovgivende, dømmende og utøvende, vælges av folket.
5. Forandring i de nuværende regler for erhvervelse av hjemstavns- og statsborgerret, saaledes at der blir praktisk adgang hertil ogsaa for indvandrede utlændinger tilhørende arbeiderklassen.
6. Ophævelse av husmandsforholdet. Tidsmæssige forandringer i lovgivningen om tjenere og sjøfolk og andre underordnede, sigtende til at sikre dem mot overgrep fra overordnedes side.
7. En forbedret og bekjendelsesfri folkeskole, beregnet paa at tjene som eneste barneskole for barn av alle samfundsklasser. Undervisning i alle offentlige læresteder med frie undervisningsmidler og uten skolepenger. Opdragelse av forældreløse og vanskjøttede barn ved samfundet (stat eller kommune).
8. Retspleie og adgang til retshjælp ved offentlige eller kommunale sakførere uten direkte

betaling. Avskaffelse av de militære domstoler.

9. a. Avvæbning.
- b. Stedsevarende nøytralitet.
- c. Obligatoriske, ubetingede voldgiftsavtaler.

II. Økonomiske og sociale krav.

10. Lægehjælp, lægemidler og pleie tilsikres alle syke gjennom stats- og kommunal ordning uten direkte betaling.
11. Forsvarlig underhold tilsikres alle arbeidsudygtige.
12. Størst mulig innskærnkning av det indirekte skattesystem. En forholdsmæssig anvendelse av de paa arbeiderbefolkningen faldende indirekte skatter til forbedring av dennes livsvilkaar. Ophævelse av beskyttelsestoldsatser, hvorved befolkningen beskattes til fordel alene for enkelte virksomhetsgrener eller næringsdrivende. Indtægts-, formues- og arveskat gjøres gradvis stigende. Særskat paa spekulationsgevinst ved omsætning av eiendomme. I byerne en forøket beskatning av ubebygget grund.
13. Statens og kommunens herredømme over alle naturværdier og successiv overtagelse av produktive virksomheter, hvorved de offentlige indtægter kan forøkes eller befolkningens utgifter formindskes.
14. Offentlige arbeiders utførelse direkte ved det offentlige selv og uten mellemkomst av kontraktører.
15. En skjærpet arbeiderbeskyttelseslovgivning. Særlig fremhæves:
 - a. Forbud mot anvendelse av barn under 15 aar til arbeide i fabrikker, paa verksteder, ved bergverker eller nogen anden sundhetsfarlig og anstrengende bedrift.
 - b. Innskærnkning av natarbeide i bedrifter, hvor tekniske grunde, hensynet til den offentlige velfærd eller tvingende undtagelsesforhold kræver det. Forbud mot kvindelig natarbeide i bergverker, fabrikker og andre industrielle bedrifter. Avskaffelse av det paa utbytning beregnede hjemmearbeide.
 - c. Fastsættelse av en maksimalarbeidsdag paa 8 timer.
 - d. En ukentlig uavbrutt hvilepause paa 36 timer.
 - e. Forbud mot anvendelse av giftige eller for arbeidernes helbred ødelæggende stoffer i produktionen, hvor saadan ikke er absolut nødvendig.
 - f. Effektiv sundhetskontrol med tjenestefolks soverum, sjøfolks lugarer samt med arbeidernes boliger. Gjennomførelsen herav forutsætter, at det offentlige (stat eller kommune) tilveiebringer tilstrækkelig av sanitært forsvarlig husrum for arbeiderbefolkningen, hvor saadant mangler.
 - g. Arbeidervalgt tilsyn med beskyttelseslovgivningens haandhævelse.

III. Jordspørsmålet.

16. Jorden med sine uutømmelige rigdomskilder skal paa trygge vilkaar tilhøre det arbeidende norske folk, for at det derved kan sikres eiendomsretten til utbyttet av sit arbeide.

Til opnaaelse herav kræves:

 - a. Intet salg av offentlig eiendom til den private spekulation.
 - b. Stat og kommune bør i størst mulig utstrækning erhverve landets naturherligheter.
 - c. Landkommunerne skal sikre sig jord, som til enhver tid kan anvendes til kommunal drift eller arbeiderbruk.
 - d. Kommunernes forkjøpsret utvides. Forøvrig skal staten ha forkjøpsret til fast eiendom av enhver art.
 - e. Ret for stat og kommune til at erhverve jordeiendomme og andre naturherligheter

som skog, vandfald, gruber og fiskevær ved tvungen avstaaelse.

Denne kommunernes ret bør i første række anvendes overfor:

1. Eiendomme, som eies av utenbygdsboende og selskaper, og
 2. Eiendomme, som gjennom længere tid har været drevet saa slet, at samfundet ikke er tjent med det.
- f. Erstatningen skal bygges paa eiendommens virkelige avkastning og maa ikke overstige gjennemsnittet av de sidste 10 aars skattetakst.
- g. De av stat og kommune erhvervede eiendomme skal enten drives av det offentlige eller overdras til fælles eller enkeltmandsbruk - herunder ogsaa arvefæste - naar overdragelsesformen er betryggende mot spekulation og utbytning av arbeidskraft.
- h. Beskyttelse av jordbrukeren mot private kreditorer i den utstrækning, at der er plads for hans og familiens arbeidskraft. Beskyttelsen skal omfatte jord, hus, indbo, driftsredskaper, besætning og avling.
- i. Stat og kommune bør støtte og ved lov fremelske kooperative foretagender som: meierier, slagterier, vareomsætningskontorer for kjøp og salg samt fællesdrift i alle former, som tar bestemt sigte paa at øke producenternes utbytte og gagne forbrukerne ved overflødiggjørelse av mellemænd og laant kapital.
- k. Hensigtsmæssige foranstaltninger til faglig utdanning for smaabrukere.
- l. Fortrinsret for kommunerne til laan av offentlige midler til indkjøp av jord, skog og andre naturherligheter.
- m. Hus og jord, som erhverves ved hjælp av Arbeiderbrukbanken, skal ikke være gjenstand for ukontrollert panteheftelse, salg eller overdragelse.
- n. Rentefrie laan for ubemidlede til grundforbedringer av mindre jordbruk. Opprettelse av dyrkningskolonier ved stat og kommune.
- o. For alle større jordbruk, som drives med leiet arbeidskraft, skal der ved lov fastsættes mindsteløn og normalarbeidsdag, avpasset efter de stedlige forhold.
- p. Skog og beite maa ikke skilles fra jordbruk i saa stor utstrækning, at dette ikke kan opretholdes.
- q. Retten til jagt, fangst og fiske tilsikres alle landets indvaanere.
- r. Matrikelskatten avløses av en progressiv grundskat, bygget paa sakkyndig værdsættelse og periodiske takster ved kommunal foranstaltning.
- Enhver værdistigning paa grundeieendomme, som ikke skyldes besidderens eget arbeide eller anden kapitalanbringelse skal sikres samfundet ved en skat - ikke under 4 pct. av den ved periodiske takster eller ved salg konstaterede værdiforøkelse.
- De paa denne maate indkomne beløp bør avsættes til erhvervelse av naturherligheter. Panteheftelser i fast eiendom beskattes i den kommune, hvor pantet er beliggende. Herfra undtages Hypotek- og Arbeiderbrukbanken samt offentlige midler.